

ZAMONAVIY TA'LIM PEDAGOGIKASIDA KREATIVLIK

Yuldasheva Xadichaxon

Toshkent gumanitar fanlar Universiteti

Pedagogika va Psixologiya yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Biz yashayotgan olam kundan-kunga yugori sur'atlarda rivojlanayapti, hamda yangi zamonaviy g'oyalarga asoslangan jamiyat ravnaq topayapti. Har qaysi jabhaga, har qanday sohaga nazar solsak, kun talabiga mos holda ish yuritish an'ana holatiga aylanib bormoqda. O'z navbatida buni pedagogika sohasi misolida ko'rsak, o'qituvchilarni talabalar bilan noan'anaviy metodlar asosida ishlashi hamda talabalarni bunga bo'lgan kreativligini ko'rishimiz mumkin.

Kalit so'zlar: kreativ, pedagogika, psixologiya, innovatsiya, fenomen,

Drapeau, Gardner, Torrans.

Kreativ tushunchasi (lot.ing. "create" – "yaratish", "creative" – "yaratuvchi", ijodkor) ingliz tilidan tarjima qilganda ijod ma'nosini anglatadi. Kreativlikni ijodga intilish, hayoga ijodiy yondashish, o'ziga tanqidiy nazar solish hamda tahlil etish deyish mumkin. Kreativlik – bu qaysidir ma'noda yangi va foydali biror bir narrating yaratilishiga hissa qo'shadigan fenomen. Bu ijodiy usullardan foydalangan holda bilimlarni shakllantirish va ko'nikmalarni rivojlantirishdir. Shaxsda kreativlik sifatlarini rivojlantirish jarayonining mohiyatini anglash uchun ayalambor kreativlik tushunchasining ma'nosini tushunib olish talab qilinadi.

Kreativlik uzoq vaqtdan beri psixologiya va unga yaqin bo'lgan fanlar orasida qiziqish mavzusi bo'lib kelgan, bu kontseptsiyaga XX asrning ikkinchi yarmida alohida e'tibor qaratildi, ayniqsa kreativlik nazariyalarini yaratishda. Bugungi kunda "kreativlik" atamasi texnologiya, biznes va tadbirkorlik kabi ko'plab sohalarida uning qiymatining tobora ortib borayotgan tan olinishi bilan turli xil kontekstlarda qo'llaniladi. Bu e'tibor oliy ta'limga ham kengaytirildi va ko'plab tadqiqotlar uchinchi darajali muassasalarda uning qiymatini tan oldi. Zamonaviy ish muntazam ravishda ijodkorlikni qo'llab-quvvatlaydi va uni XXI asr uchun hal qiluvchi mahorat deb hisoblaydi. Kreativlik darajalari va boshqa qimmatli ko'nikmalar, jumladan, tanqidiy fikrlash, shuningdek, muloqot va innovatsiyalar o'rtasida aloqalar o'rnatildi.

Ken Robinsonning fikriga ko'ra, "kreativlik o'z qiymatiga ega original g'oyalar majmui" sanaladi. Gardner o'z tadqiqotlarida uni shunday izohlaydi: "kreativlik-shaxs tomonidan amalga oshirilgan amaliy harakat bo'lib, u o'zida muayyan yangilikni aks ettirishi va ma'lum amaliy qiymatga ega bo'lishi lozim.

Zamonaviy ta'lim pedagogikasida "kreativlik" fenomeni paydo bo'lganiga ko'p bo'lmagan bo'lsada, ta'lim jarayonlarida innovatsion va ijodkorlik ila yondashishlik o'z o'rnida kreativlik holatlarini ko'rsatmoqda. O'qituvchining kasbiy – ijodiy faoliyat ko'nikmalarini talabalar tomonidan o'zlashtirilishi, amalda yangi g'oyalar bilan malakali

integratsivalar bilan namoyon bo'lishi, zamonaviy ta'lim pedagogikasidagi kreativlikning yaagol namunasi hisoblanadi.

"Kreativlikning otasi" nomi bilan mashhur Pol Torrans to'rtta kreativlik ko'nikmasini aniqlagan. P.Torrans olib borgan tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, quyida keltiladigan kreativ ko'nikmalarni shakllantirish bilan birga baholash mumkin.

1. Ravonlik. Ko'plab g'oyalarni o'ylab topish ko'nikmasi ko'p degan so'zga asoslanadi.
2. Moslashuvchanlik. Turli g'oyalarni o'ylab topish ko'nikmasini o'zgartirish degan so'zga asoslanadi.
3. O' ziga xoslik. Boshqalarga 'shamagan airalib turuchi g'oyani o'ylab topish ko'nikmasi noyob degan so'zga asoslanadi.
4. Yaratuvchanlik. G'oyalarni kengaytirish ko'nikmasi qo'shish degan so'zga asoslanadi.

Xorijiy pedagoglar xususan, Patt Drapeauning fikricha bir talabaning kreativligi atrofdegilar ijodiy jarayonini ruhlantiradi. "Kreativlik yuqumli xususiyatga egadir; kreativ bo'lish uchun kishi kreativ insonlar bilan mulgot qilishi va hamisha izlanishda bo'lishi lozim.

Bugunda jamiyatimizda pedagogik faoliyatga inson mehnatining eng murakkab sohalaridan biri sifatida qaralmoqda. Shu munosabat bilan o'qituvchining yugori pozitsiyasidagi shaxs sifatida zamonaviy bilimlarni egallab, tinimsiz izlanuvchan bo'lishi kechiktirib bo'lmas jarayon ya'ni shaxsni intellektual va ma'naviy yetukligini ta'minlaydi. Ushbu jarayonda albatta o'z navbatida kreativ shaxs shakllanadi. Kreativ shaxs-jarayon yoki natija sifatida ijodkorlikni namoyon etuvchi, masalalarni yechishga nonstandard usullar bilan yondasha olishga movil, o'ziga xos harakatlarni tashkil etish, yangiliklarning ilgari surishga, ijodiy mahsulotlarni yaratishga layoqatli hamda tayyor shaxs.

Pedogoglarda kreativlikni shakllantirish:

- Bo'lajak pedogog-qiziqarli, murakkab vazifalar, aniq maqsad va vaqt bilan ta'minlash. Bo'lajak pedogoglarga – kreativlik, muvozanatsizlik hissini yuzaga keltirishini anglatish, bezovtalik va qo'rquv hissidan xalos bo'lishga yordam berish, kreativ fikrlash ko'nikmalarini bosha ko'nikmalar bilan rivojlantirishga yordam berish.
- Pedogoglarni-suhbatlar orqali rag'batlantirish, konstruktiv sharhlar bilan ta'minlash, yangi ko'rsatmalar bilan tanishtirib borish.
- Pedogoglarni o'zlarida kreativlikning boshqa turlarini ham rivojlantira olishlari, guruhda ishlay olishlari, hissiy jihatdan erkin va ijobiy fikrlargaega bo'lishlari uchun poydevor bo'ladigan muhitni yaratish.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash joizki, ta'lim tizimidagi avvaldan rejalashtirilishdan vos kechib, bo'lajak pedogoglarda tanqidiy, kreativ tafakkurni shakllantirish va rivojlantirish, ularni ijodiy fikrlash, yangi g'oyalarni o'ylab topishga undash, ta'lim olishga bo'lgan munosabatni o'zgartirish, ularni yutuqlarga erishishga rag'batlantirishda asosiy omil bo'ladi. Pedogog ijodkor va kreativ bo'lishi bilan birga, darslarni ijodkorlik, kreativlik

ruhida tashkil etishi, yangi ta'lim jarayonida yangi g'oyalarni sinab ko'rishiga bo'lgan intilish qobiliyatini ko'rsata bilishi lozim.

Kreativlikning ahamiyati

Kreativlikning ahamiyati turli sohalaridagi olimlar va mutaxassislar tomonidan tobora ko'proq e'tirof etilmoqda. Kreativlikni rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar shuni eslatadiki, zamonaviy jamiyatda ijod qilish qobiliyatidan foydalanmaydiganlar hayotning bir yoki bir nechta jabhalarida muvaffaqiyatsizlikka uchraganlardir. Tadqiqotchilarning ta'kidlashicha, Uyg'onish davrida ijod ba'zilar uchun hashamat bo'lishi mumkin bo'lsa-da, hozirda bu bizning omon qolishimiz uchun zaruratdir. Kreativlik odamlarga imkoniyatlardan yaxshiroq foydalanishga va shaxsiy va professional hayotidagi qiyinchiliklar va qiyinchiliklarga samaraliroq javob berishga yordam beradi. Kreativ xatti-harakatlar hayot sifatiga ham hissa qo'shadi, chunki ularning ifodasi odatda hissiy farovonlik va ruhiy salomatlikning asosiy elementlari bo'lgan qoniqish va zavq hissi bilan birga keladi.

Kreativlikning dolzarbligini anglash bir qancha mamlakatlar hukumatlarini talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan munozara va ta'lim siyosatini amalga oshirish maqsadida ta'lim tashabbuslarini yaratishga olib keldi. Olimlar fikriga ko'ra, masalan, Gonkong hukumatining oliy ta'lim moslashuvchan, ijodiy va qobiliyatli bo'lishini ta'minlashi kerak degan umidiga muvofiq, ijodkorlik bo'yicha o'qitish imkoniyatlarini ta'minlash Gonkongdagi universitet ta'limining muhim qismiga aylandi. tanqidiy talabalar. Ingliz olimlari Buyuk Britaniyada kreativlikka bo'lgan qiziqishning yangilanishini muhokama qiladi, bu yo'nalishdagi loyihalar va tashabbuslarni va davlat siyosatini ishlab chiqarish uchun mas'ul shaxslar kreativlikni siyosiy ustuvorlik qilish uchun duch kelgan ba'zi qiyinchiliklarni tavsiflaydi. Universitet o'quv dasturlarida kreativlikni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar Xitoy va Yaponiya kabi mamlakatlar hukumatlari, shuningdek, Amerika va Yevropa biznes rahbarlari tomonidan berilgan.

Jekson (2006) oliy ta'limda ijodkorlikni rivojlantirishning muhimligini asoslash uchun "agar oliy ta'limning maqsadi talabalarga o'z potentsiallarini ushbu darajada imkon qadar to'liq rivojlantirishga yordam berish bo'lsa, unda talabalarning ijodiy bo'lishiga imkon berishning aniq qismi bo'lishi kerak", deydi. Jekson, shuningdek, oliy ta'limda yoshlarni noaniq va murakkab ish dunyosiga tayyorlash jarayonida kreativlikning muhim rolini hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi, bu esa xodimlardan o'zlarining kreativ qobiliyatlaridan foydalana olishlarini talab qiladi. Shu sabablarga ko'ra, universitet professor-o'qituvchilari talabalarning kreativ qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan strategiyalar, yondashuvlar, usullar va ko'rsatmalarni o'z ichiga olgan shart-sharoitlarni targ'ib qilishlari kerak. Bu Yevropa Universitetlar Assotsiatsiyasini 21 ta turli davlatdan (ya'ni, har bir mamlakatda ikkita muassasa) qirq ikkita oliy ta'lim muassasasi vakillari ishtirokida "Oliy ta'limda ijodkorlik" loyihasini amalga oshirishga turtki bo'lgan omillardan biri bo'ldi. loyihada ishtirok etishga taklif qilindi. Ushbu loyihaning maqsadi ta'lim va ta'limdagi innovatsiyalar, oliy ta'lim muassasalarining tuzilishi va rahbariyati

kabi turli mavzularga e'tibor qaratgan holda, universitetda ijodkorlikni rag'batlantiradigan yoki to'xtatadigan sharoitlarni tahlil qilish edi.

Oliy ta'limda ijodkorlikni targ'ib qilishdagi to'siqlar bir qator g'arb olimlari tomonidan o'rganilgan. Fryer (2007), 90 o'qituvchining elektron pochta so'roviga javoblarini tahlil qildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, talabalar bilan bog'liq omillar, masalan, o'rganishda qiyinchiliklarga duch kelgan talabalar, o'qitiladigan mazmunga qiziqish yo'qligi va sinfdagi talabalar soni, undan keyin hamkasblar bilan o'quv strategiyalari haqida muhokama qilish va fikr almashish uchun kam imkoniyatlar va ko'p sonli talabalar. fanlar va ularning mas'uliyati ostidagi boshqa tadbirlar, o'qitishga tayyorgarlik vaqtini cheklash eng ko'p uchraydigan to'siqlardan edi. Lima va Alenkar (2014) 15 nafar professor-o'qituvchilarning pedagogik amaliyotlari hamda aspirantlar ijodining rivojlanishi va namoyon bo'lishini cheklovchi omillar to'g'risida so'rov o'tkazgan aspirantura kurslarida ijodiy ifodani targ'ib qilishga to'sqinlik qiluvchi omillarni o'rganib chiqdi. Eng tez-tez ta'kidlangan to'siq omillari quyidagilar bilan bog'liq edi: (a) talabalar (muvofiqlik madaniyati va bilimlarni qayta ishlab chiqarish; xato qilishdan qo'rqish; muvofiqlik; innovatsion o'qitish jarayonlariga qarshilik; yangi g'oyalarni ifoda etishdan qo'rqish); (b) professor-o'qituvchilar (vaqt etishmasligi va haddan tashqari yuklama; ijodkorlik va uni talabalarda qanday tarbiyalash bo'yicha bilimlarning etishmasligi; innovatsiyalardan qo'rqish; universitet tizimi tomonidan rag'batlantirilmashligi); va (c) oliy ta'lim muassasasi (ijodkorlik bilan bog'liq kamchiliklar; og'ir ish yukini talab qilish; byurokratiya).

Talabalarining kreativ salohiyatini rivojlantirishda o'qituvchining o'rnini muhim bo'lganligi sababli o'qituvchilarning malakasini oshirishda kreativlik keng yo'lga qo'yilgan mavzu bo'lishi, talabalarni o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirishga tayyorlash zarur. Shuningdek, o'qituvchilar o'quvchilarning kreativligini rivojlantirish uchun darsda qo'llanilishi mumkin bo'lgan pedagogik amaliyotlar hamda kreativ ifodaga ta'sir etuvchi turli omillar haqida ma'lumotlarga ega bo'lishlari zarur. Universitet professor-o'qituvchilariga oliy ta'lim sinflarida ijodkorlikning gullab-yashnashi uchun sharoit yaratishga yordam berish uchun Wisdom (2007) boshqalar qatorida quyidagi strategiyalarni taklif qiladi:

- Talabalarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish uchun o'quv dasturida yetarli vaqt va makonga ega bo'lish.
- Barcha talabalarining ijodiy bo'lishlarini ta'minlash uchun etarlicha xilma-xil va xilma-xil ish sharoitlariga ega bo'lish.
- Talabalarga yangi va qiziqarli usullarda ishlash erkinligiga ruxsat berish.
- Talabalarni haqiqiy, talabchan va qiziqarli ish bilan chaqirish.
- Oldindan aniqlanmagan natijalarga erishishga imkon beruvchi baholashni loyihalash.
- Xodimlar va talabalar uchun fikrlash va shaxsiy rivojlanishni rag'batlantiradigan bo'lim iqlimini shakllantirish.

- Intizom doirasidagi ilmiy munozaralarni davom ettirish va turli manfaatdor tomonlar bilan mavzuning tabiati va undagi kreativlikning roli haqida suhbat.

Xulosa

Oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari va talabalari oldida juda ko'p muammolar mavjud. Ushbu maqolada muhokama qilinganlardan biri o'qituvchilar va talabalar o'rtasida ijodkorlikning gullab-yashnashiga turtki bo'lgan ijodkorlik madaniyatini targ'ib qilish zaruriyati bilan bog'liq. Bu, ayniqsa, o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligining ustuvor modellari madaniyatda chuqur o'rnashganligini hisobga olsak, ijodiy fikr yuritish uchun ta'lim imkoniyatlari hali ham juda cheklanganligini hisobga olsak, ayniqsa dolzarbdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullayeva, Sh. & Askraev, A. (2019). Umumiy pedagogika (nopedagogik oliy ta'lim muassasalari bakalavrlari uchun). O'quv qo'llanma.
2. Drapeau, P. (2014). Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem solving) [Talabalarning ijodkorligini rivojlantirish (innovatsion fikrlash va muammolarni hal qilishning amaliy usullari)]. Alexandria-Virginia, USA: ASCD.
3. Fryer, M. (2007). Facilitating creativity in higher education: A brief account of National Teaching Fellows' views [Oliy ta'limda ijodkorlikka ko'maklashish: Milliy o'qituvchilarning fikrlari haqida qisqacha ma'lumot], (pp. 74-88). London: Routledge.
4. Jekson, N. (2006). Creativity in higher education. Creating tipping points for cultural change [Oliy ta'limda kreativlik. Madaniy o'zgarishlar uchun muhim nuqtalarni yaratish]. *SCEPTR Scholarly Paper*, 3(1), 1-25.
5. Muslimov, N.A. (2013). Kasb ta'limi o'qituvchilarining kasbiy komponentligini shakllantirish texnologiyasi. Monografiya-T "Fan va texnologiya" nashriyoti
6. Wisdom, J. (2007). Developing higher education teachers to teach creatively [Oliy ta'lim o'qituvchilarini kreativ o'rgatish uchun rivojlantirish]. *Developing creativity in higher education*, London: Routledge.